

Justin Trudeau

Ami össeköt

FORDÍTOTTA ACSAI ROLAND

Justin Trudeau

Ami össeköt

ATHENAEUM

A fordítás alapjául szolgáló mű
Justin Trudeau: *Common Ground*

Copyright © 2014 by Justin Trudeau. All rights reserved
Published by arrangement with HarperCollins Publishers Ltd.,
Toronto, Canada

Hungarian translation © Acsai Roland, 2017

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

1086 Budapest, Dankó u. 4–8.

Tel.: 1-235-5020

www.athenaeum.hu

www.facebook.com/athenaeumkiado

athenaeum@lira.hu

ISBN 978 963 293 691 8

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin

Felelős szerkesztő: Kal Pintér Mihály

Műszaki vezető: Drótos Szilvia

Borító: Földi Andrea

Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Reálszisztéma Dabasi Nyomdában, 2017-ben

Felelős vezető: Vágó Magdolna vezérigazgató

A sűrű és sötét erdőben

1998 novemberében helyettesítő tanár voltam a coquitlami Pinetree középiskolában, amely félórára esett Vancouverről. Annyira jó volt az osztály, hogy sajnáltam a hétvégéket, amikor nem lehettem velük. Péntek 13-án elközöntem tőlük, visszatértem a lakásomba, megvacsoráztam, és lefeküdtem. Úgy aludtam el, hogy nem tudtam, aznap elveszítettem az öcsémet, Michelt...

Hajnali ötkor csengett a telefon, anyám volt. Azt mondta, baleset történt. A hangjából tudtam, hogy valamelyik testvéremmel. A közhelyeket a valóság szüli. Tényleg megbénultam, tényleg összeszorult a szívem, és tényleg megfagyott bennem a vér, mégghozzá ugyanabban a másodpercben.

„Nem tudunk semmi biztosat, nem találták meg őt” – folytatta anyám. „A rendőrség szerint Michelt elsöpörte egy lavina Kokanee-nél.”

Michel azt tette halála előtt, amit legjobban szeretett. A barátaival síelt Brit Columbia déli részén. Amíg az iskolai tábla előtt álltam, egy lavina belesodorta az öcsémet és egy barátját a Kokanee-tóba. Éppen akkor, amikor megpróbálták átszelni a meredek hegyoldalt. A barátjának, Andynek, sikerült kiúsznia, de Michel túl messze volt a parttól. A többieknek órákig tartott kiás-

ni magukat a hó alól és értesíteni a hegyi rendőrséget. Eközben nekem és a családom többi tagjának is átlagos napja volt, és áldott tudatlanságban voltunk.

Valahogy biztos voltam abban, hogy Michel nem halt meg. Egyszerűen képtelen voltam nélküle elképzelni a világot.

Bűntudatom volt. Mit keresett Michel nélkülem azon a gleccseren? Miért nem tudtam megvédeni a bajtól, amikor pedig én voltam a bátyja? Ugyanabban az államban éltünk. Többször meg kellett volna látogatnom, többet kellett volna beszélnem vele telefonon, jobban kellett volna figyelnem rá, tennem kellett volna valamit, amivel megmentem az életét.

Egyébként is nehéz év volt ez Michel számára. Tavasszal, amikor Manitobán keresztül hazafelé utazott, egy figyelmetlen vezető balesetet okozott, és ripityára törte az öcsém furgonját. Michel súlyosan megsérült, és nagyon sajnálta a kutyáját, Makwát, aki ijedtében elmene-kült a helyszínről és elveszett. Egy hétbe telt, amíg megtalálta. Tetézte a bajt, hogy a rendőrség a helyszínelés során marihuánát talált Michel kesztyűtartójában, és testvéremet vád alá helyezték. A halálközeli élmény arra indította, hogy újra megerősítse a kapcsolatot a családdal. A földrajzi távolság és a rengeteg munka ugyanis gyengítette a kapcsolatokat.

Ősszel ismét szétvált a három testvér. Még nem tudtam, hogy akkor látom utoljára, pedig a közelben dolgozott, a rosslandi sípályán.

Halála utolsó hetének hétfőjén felhívtam telefonon. Ez enyhítette a bűntudatom. A születésnapján elfelejtettem felhívni, de egy ismerősöm azt mondta, hogy egy családtagot bármikor felköszönthet az ember. Hétfőn felhívtam az öcsém, és jól elbeszélgettünk: annyira csapongva,

amennyire csak a testvérek tudnak. Arról beszélt, hogy három napot a Kokanee-gleccseren tölt. „Szezon eleje van, vigyáznunk kell majd” – mondta.

Az aggóató szülők és az idősebb báty kioktató hangján figyelmeztettem: „Nagyon-nagyon vigyázzatok, mert ez tényleg veszélyes időszak!” Az öcsém nevetett. Nem sokat értettem a lavinákhoz. De annyit tudtam, hogy az a rész gyakorlatilag mindig lavinaveszélyt jelent. Öcsém halála után többet megtudtam a lavinákról, hiszen a Kanadai Lavina Alapítvány elnöke lettem, és mindent megtettem, hogy az emberek figyelmét felhívjuk a lavinaveszélyre.

Amikor Michel halálhíre felröppent, a riporterek elözönlöttek a területet, és mindenkit kérdezgettek, aki csak ismerte az öcsém. Mindenki ugyanúgy jellemezte. Jóképű, vagány fickó, akit csak Mike-nak ismertek. Szerették ezt a mindig mosolygó, bonviván-típust. Az embereket meglepte, hogy az egykori miniszterelnök fia volt. Szerény srácnak ismerték, aki sílécen járta a vadont.

Michel életét a hegy, a hó, a jó levegő és az őt körülvevő barátok jelentették. Szabad ember volt, aki imádta az indián törzseket, amelyek egykor Kanada leggyönyörűbb tájain éltek. Mike megtalálta önmagát, úgy ahogy Sacha vagy én még nem igazán.

Mielőtt Montrealba repültem, felhívtam apám, hogy hamarosan érkezem, és megkérdeztem, kapott-e új híreket. Apám soha nem volt az önbecsapás híve, és most sem próbálkozott ilyesmivel. „Nem kaptam híreket, és nem is fogok, mert Michel halott. Itt már csak az a kérdés, megtalálják-e a holttestét.”

Michel azért ment a Kokanee-re, mert azon a helyen mindent megtalált, amit életében szeretett: érintetlen természet, lenyűgöző környezet, nehéz sípályák, és olyan nyugalom, ami rohanó világunkban szinte elképzelhetetlen. A Kokanee-tó fölött egy tiszta napon síelni, szá-

mára olyan volt, mintha a paradicsomban lenne. A tó egy kilométer hosszú, egy igazi, hegyi gyöngyszem, ami négyszáz méter széles, és igen mély. Sziklák és meredek hegyoldalak veszik körül. Tudtam, mi vonzotta ide Michelt, és miért vállalta a kockázatot, amivel ő is tisztában volt, hiába nevette ki aggodalmaimat. Michelt nem ijesztette meg a veszély. Ő nehéz pályán akart síelni, hogy kielégítse kalandvágyát, és ezért bármit bevállalt volna. Ahogy meg is tette.

Ismerte Kanada elhagyatott tájainak kockázatait, és nagyon otthon érezte magát ezeken a helyeken. Amikor néhány évvel a halála előtt egy dokumentumfilmet néztünk, ami az ázsiai temetési szertartásokról szólt, ő közömbösen ennyit mondott: „ha meghalnék, hagyjatok a hegy lábánál”.

A Kokanee-tó pontosan a hegy lábánál hullámszik. A lavina a tó mélyére söpörte az öcsém. Ha néhány hónappal később megy ki, a befagyott tó jegéről nézhetnék volna a lezúduló havat. Megjósolta saját halálának körülményeit. A bűvárok nem találták meg a testét, így máig ott fekszik a hegy lábánál.

Michel a saját útját akarta járni. Sacha és én a McGillre jelentkeztünk, és apa közelében maradtunk. Michel viszont Keletre ment, a Dalhousie Egyetemre, Halifaxba, és mikrobiológiát tanult. Onnan Nyugatra vitte a sorsa, és olyan életstílust folytatott, ami ütközött a családunk elvárásaival.

Amikor harmadéves voltam a McGillen, Dalhousieba mentem, hogy Michellel töltsék néhány napot. Gyermekeként nagyon közel álltunk egymáshoz, de az egyetem után eltávolodtunk. Halifaxban kikerült a családi fészekből, és belevetette magát a nagybetűs életbe. Megtapasztalta, milyen kicsapongó életet élni. Akkor jöttem rá, hogy Michel fellázadt ellenünk, és valójában önmagát keresi.

Máig hiányzik, és mindig hiányozni fog. Michel huszonhárom éves volt, amikor meghalt, de addigra megtalálta önmagát. Erre sokan képtelenek vagyunk. Ha Michel élne, tizenéves gyermekei lennének. Sophie-val és a srácokkal meglátogatnánk őt és a családját karácsonykor. Talán saját turisztikai vállalkozása lenne, és valószínűleg sítutakat szervezne, értékesítene. Imádott síelni és jó üzleti érzéke volt. Szabadidejében kreatív dolgokkal foglalkozna, írna, vagy festene. De akármilyen munkát választott volna, elégedett lenne vele. Ez volt az ő különleges képessége.

Michel halála estéjén beléptem apához, a szobájába, és magamhoz öleltem őt. Alig váltottunk pár szót, amikor a telefon megszólalt. Apa akarta felvenni, de megfogtam a kezét. „Majd én elintézem, azért vagyok itt.”

Michel halálhíre futótűzként terjedt az országban. Amíg apa gyászolt, fogadtam a részvétnyilvánításokat. A vonalak pár napig égtek. Az őszinte együttérzés jól esett. Az volt a feladatom, hogy segítsék apának átvészelni a legnehezebb napokat, és ez a feladat enyhített a fájdalommon, amit az öcsém elvesztése miatt éreztem. Sacha a sarkvidéken forgatott egy dokumentumfilmet, amikor hallotta a hírt. Brit Columbiába repült, ahol a rendőrök és a bűvárok munkáját közelről figyelte, végül megköszönte a család nevében a segítségüket. Anyám romokban hevert, családja igyekezett enyhíteni gyászát.

Apával maradtam Montrealban, és megszerveztem a gyászmisét, amit a Saint-Viateur d'Outremont templomban tartottak. Ez a tevékenység lekötötte figyelmem, aztán hamarosan megrohantak az érzések. Rettenetesen fáj, egy világ omlott össze bennem. Sacha elmondott egy mellbevágó, igaz és szép gyászbeszédet. Én nem találtam szavakat, ezért egy indián imához folyamodtam, amit Michel is kedvelt.

A Mount Royalba szervezett halotti toron Michel barátai összeváltak egy videót az öcsém tiszteletére. Először nem értettem, miért tartjuk a lázadó és természetimádó öcsém halotti torát ilyen puccos klubban, ami Montreal aranykorából származik. De ahogy a terem kezdett benépesülni, nyilvánvalóvá vált, hogy a klub dresszkódját – gyapjúzakó olasz selyem nyakkendővel – aznap felülírták. Michel barátai többek között Camp Ahmekből és keletről érkeztek, ám senkit sem zavart szokatlan öltözkük. Szomorú, mégis szép nap volt, a pacsuliszag betöltötte a termet. Jólesett szilánkokra tört szívemnek, hogy olyan emberek között lehetek, akik jól ismerték és szerették az öcsém.

A következő hetekben Sacha vette át a helyem apa mellett. Visszautaztam tanítani, és megpróbáltam folytatni az életem a tragédia után. Karácsonykor újabb szomorú hírek érkeztek. Apám kórházba került súlyos tüdőgyulladással. Legalábbis ez volt az orvosi diagnózis. Szerintem Michel halála annyira megviselte, hogy kiszökött belőle az élet. Néhány hét alatt meggyógyult és kisebb utazásokat tett. De Michel halála után, élete utolsó két évében már nem az a férfi volt, akit születésünk óta ismertünk.

Anyám sötét és mély gyászba zuhant, ebben szerepet játszott saját betegsége is. Nagyon nehéz periódus következett, és az elkövetkező öt-hat évben családja minden támogatására szükség volt. Michel halála és halálának szüleimre gyakorolt hatása mélyen érintett engem is. Hosszú napokat és még hosszabb éjszakákat töltöttem azzal, hogy feldolgozzam öcsém halálát, anyám szenvedését és legyőzhetetlennek tűnő apám lassú pusztulását. Sok helyen kerestem és találtam segítséget: a hitben, a pszichiátereknél, de leginkább a barátaimnál. Akkor jöttem rá, a barátság nem arról szól, hogy vidámságban, kalandokban és mókában osztozunk, hanem arról, hogy

a nehézségekben és a magányban is. Az emberpróbáló idők ébresztettek rá, milyen szerencsés is vagyok, hogy valójában kiváló emberek vesznek körül.

Élete utolsó éveiben apám morózussá vált és megkérdőjelezte a lét értelmét. Az emberi halandóságon töprengett, és a lélek halhatatlanságán. Néha haragudott Istenre, amiért elvette tőle fiát, és azt kívánta, bárcsak őt ragadta volna el. Hite meggyengült. Egyik nap ezt mondta anyámnak: „Nincs túlvilág, semmit sem ért, amit életemben tettem.” Apám életének legszomorúbb mondata volt ez.

Saját hitemet is vizsgálgatni kezdtem. Apám hívő katolikus volt. Gyermekkoromban elvitt a vasárnapi misére, és kamaszként is vallásos életet éltem. De idővel a misét elkezdtem szimpla ceremóniáknak látni, mintha nem lenne közük a lényeghez. Gyerekes voltam, amiért annyira fontosnak tartottam ezeket az eseményeket annak idején? Talán. A gyermekek szép ruhába öltöznek a vasárnapi miséhez, mert ez a szokás. Amikor a testvéreimmel templomban ültünk, azzal szórakoztunk, hogy meg tudjuk-e nevetetni a másikat anélkül, hogy mi elröhögnénk magunkat. Tizennyolc évesen volt egy hosszú beszélgetésem apámmal a hitről. Azt mondtam neki, hogy hiszek Isten létezésében – ez máig igaz –, és azokban az univerzális értékekben és törvényekben, amelyek a nagy vallásokat jellemzik. De a katolikus dogmákkal hadilábon álltam és állok. Főleg azzal, hogy aki nem buzgó és gyakorló katolikus, nem jut a mennybe. Ez furcsa volt számomra és elfogadhatatlan. Apám a kételyeimre ezt felelte: „Tégy érzésed szerint!” Számára elegendő volt, hogy elfogadom a kereszténység alapjait. Tudta, hogy a tanításokhoz bármikor visszatérhetek, ha szükségem van rájuk.

Michel halála kikezdte apám hitét, viszont éppen az ellenkező hatást tette rám. A fájdalmak és szenvedések közben megvilágosodott előttem valami. *A könnyek völ-*

gyében eltöltött zavaros és fájdalmas létezésünk fölött van egy univerzális mindenható, amit értelmünkkel fel nem foghatunk. Az életem Isten kezében van, akár a többieké. Ez megerősített. Nem akartam megváltoztatni a világot vagy magam, hanem elfogadtam azokat a dolgokat, amiket nem tudtam megváltoztatni. Mondjuk a halált. Ekkor erősödött meg bennem a keresztény hit, amire máig támaszkodom.

A Michel halálát követő lelki krízis alatt összebarátkoztam az örmény-kanadai Marian Matossiannal, aki tanár volt, majd sikeres népdalénekes lett. Mariannal jó barátok lettünk, rendszeresen beszélgettünk, leginkább a hitről. Én eltévedt katolikus voltam, ő kétkedő evangélikus. Mindketten személyes krízisen mentünk keresztül.

Amikor Marian megkért, hogy kísérjem el egy kurzusra, ahol keresztény perspektívából kerestük az élet értelmét, vonakodtam igent mondani. Azt hittem, valamelyik szekta szervezi. De nem erről volt szó. A lelkigyakorlat célja az alázatosság volt, amivel belátható, hogy a személyes nehézségeket nem vagyunk képesek egyedül megoldani. Néha Isten segítségére is szükség van. Tudtam, hogy én is hasonló helyzetben vagyok, és a lelkigyakorlat segítségével sikerült Istent beengedni az életembe.

Apám 2000-ben meghalt. A sydney-i olimpiát közvetítette éppen a tévé. Ha eszembe jut az olimpiai faluban félárbócra eresztett kanadai zászló, könnyes lesz a szemem. Az olimpiai bizottság elnöke, Dick Pound élő adásban úgy fogalmazott, hogy apám „rövid ideig volt öreg”. Ez jól összefoglalja az életét. Apám nagy túrázó maradt egész életében, és minden nehézséggel szembeszállt. Az egyik vakáció alkalmával – a hetvenes éveiben járt ekkor – valamelyik karibi szigeten egy kátyúba lépett, és elszakadt a térdszalagja. Alig néhány éves orvosi kezelés után a Whistler legmeredekebb lejtőjén síelt. Mennyit nevet-

tünk azon, amikor apám a moziban nyugdíjasjegyet kért. Tényleg nevetséges volt elképzelni őt nyugdíjasnak. Főleg hagyományos nyugdíjasnak. Robusztus ember volt, szinte óriási. Aztán hirtelen megtört.

Néhány évvel korábban, huszonöt éves koromban, egy barátom sürgetésére sort kerítettem apával a „nagy beszélgetésre”. Egészséges volt még, de azelőtt szerettem volna beszélgetni az élete végét érintő kérdésekről, amíg jól van. Megkérdeztem, milyen temetést szeretne, és milyen beavatkozást engedélyez, ha a szervezete felmondja a szolgálatot. A szülei és nagyszülei családi kriptájába akart kerülni, ami Saint-Rémiben található. De azt sem bánta, ha állami temetést kap Montrealban.

Nehéz beszélgetés volt. Mindenkinek nehéz, akinek öregedő szülője van. De végső soron szerencsésnek éreztem magam, hogy ellentétben azokkal, akik nem tudják elfogadni anyjuk vagy apjuk halandóságát, nem söpörtem szőnyeg alá a problémát. Praktikus beszélgetés volt, amit könnyebb volt apám betegsége előtt megejteni.

Apámmal kapcsolatos legkedvesebb emlékem egy évvel a halála előtt történt, amikor meglátogatott a West Pointban. Ebédidő volt, beszélgetett a kollégáimmal, aztán körbevezettem az iskolában. Jó érzés volt megmutatni neki a termem, és azt, hogy mivel foglalkozom.

Mielőtt kiléptünk volna az épületből, lábdobogást hallottunk a hátunk mögött. Megfordultunk, és az egyik diákomat pillantottam meg, aki lihegve futott utánunk. Izgatottan így szólt: „Mr. Trudeau!”

Ezerszer láttam már hasonló helyzetet. Ahol apa megjelent, izgatott szülők és gyermekek vetették rá magukat, hogy aláírást kapjanak, kezét foghassanak vele, vagy lefényképezzék. Én mindig a háttérbe vonultam ilyenkor, és kedvesen mosolyogva megvártam, amíg teljesíti a kívánságukat. Most is hátrébb álltam.

Az ifjú hölgy, aki abban az évben születhetett, amikor apám nyugdíjba ment, rá sem nézett az egykori elnökre. Engem szólított meg. „Mr. Trudeau, azt szerettem volna mondani, hogy nem tudok ott lenni az irodalomórán, mert a tornateremben kell segítenem.” Bólintottam, és megköszöntem, hogy szólt. A lány odébbállt.

Zavarban voltam. A tanuló emigránsok gyermeke volt, aki annak a befogadó politikának köszönhetette, hogy családja gyökeret tudott verni nálunk, amit apám bevezetett. A lány mégsem ismerte meg őt, én pedig izgultam, mit fog ehhez szólni az apám.

Legnagyobb megkönnyebbülésemre elmosolyodott. Annyi hálát és köszönetet kapott az évek során a munkájáért, hogy nem volt szüksége újabb gesztusra egy ifjú kanadaitól. Büszke volt arra, hogy fia, fiatal kanadaiak tanítójaként a családnevét Kanada szolgálatára használja. Az új generáció számára én voltam Mr. Trudeau, és nem Pierre Elliott. Apa büszke volt rám. Kedves, szeretetteljes, közös pillanat volt ez mindkettőnk életében.

És az egyik utolsó is. 2000 tavaszán, az iskolaév végén, Sacha telefonált, hogy apa haldoklik. Parkinson-kórban szenvedett és túl volt egy súlyos tüdőgyulladásán. Biztattam magam, hogy ezt is túléli. Hiába faragták kemény fából, nem volt legyőzhetetlen. Sacha felhívott, és elmondta, hogy apánál prosztatatarákot diagnosztizáltak pár hónapja, és úgy döntött, nem kezelheti magát. A betegség a végső fázisba lépett.

„Hogy mi?! Ezt miért nem mondtad el nekem?” – kérdeztem szinte kiabálva.

Sacha azt felelte, apa kérése volt. Tudta, hogy mindent otthagynék, visszatérnék Montrealba, és nem akarta, hogy az iskolaév vége előtt magukra hagyjam a diákjaim. Tudom, hogy apa figyelmességéből titkolta el előttem az állapotát, de ez nem enyhített a dühömön. A ke-

vésbé racionális énem azt súgta, hogy helyrehozhattam volna a helyrehozhatatlant, ha előbb tudomást szerzek róla. Miután megnyugodtam, bepakoltam a holmim egy bőröndbe, és elindultam egy újabb, szomorú útra Montrealba, ahol a nyarat apámmal töltöttem. Délutánonként a kedvenc darabjait olvastam fel neki Shakespeare-től, Racine-től és Corneille-től, vagy csak csendben üldögéltünk.

Michel halála váratlan és sokkoló volt. Apám fokozatosan távozott a világból: hétről hétre, amíg Sacha és én vele voltunk. Szeptember végén, egy nyugodt délutánon, elérkezett az idő, és végleg elment.

A gyászomban is tudtam, hogy halála nagy médiafigyelmet követel. Az Avenue de Pins-i ház újságírókkal lesz körülvéve, mint néhány hete, amikor betegsége kitudódott. Ebben a nehéz időben nem tudjuk majd anélkül elhagyni az otthonunkat, hogy ne tolnának kamerákat a képünkbe. Sacha apa halála után elvonult a szobájába, én viszont a telefonhoz léptem, és felhívtam a barátom, Terry DiMonte-ot, aki a rádiónál dolgozott, hogy átmehtek-e hozzá a hétvégére. Tetszett az ötlet, hogy egy médiaszemélyiségnél rejtőzöm el a média előtt. A következő napokban néhány barát társaságában meggyászoltam apát. A gyászt csak néha törték meg belvárosi találkozók, amelyek során a testvéremmel, a kormány protokollmberével, apám régi barátaival, és a temetkezési vállalattal beszéltem. Ezen a hétvégén írtam meg a nekrológiát is. Tudtam, hogy a média tele lesz apám politikai pályájának részletezésével, ezért eldöntöttem, hogy arról beszélek, amit az emberek éreznek, de valójában nem tudtak: hogy milyen jó apa volt. A barátaim segítettek felidézni az emlékeket, én meg meséltem apám elképzeléseiről, az értékrendjéről, és mindenről, amellyel nem csak saját három fiát, de egy egész generációt is átformált. Úgy

gondoltam, hogy a beszédem végén közös megrendüléssel emlékezünk majd Pierre Trudeau-ra.

A temetés reggelén, egy keddi napon, amikor a Notre-Dame bazilikába készültem, Shakespeare járt a fejemben. A „megbecsült emberekre” gondoltam, akik apám ellenségei voltak, és az jutott eszembe, hogy „dicsérni jöttem, és nem temetni”. Úgy döntöttem, a búcsúbeszédemnek lesz egy kis éle. Lehet, hogy túllőttem a célon – visszanezve legalábbis úgy tűnik –, de azt kell mondanom, igazából át sem gondoltam a dolgot, csak úgy éreztem, ez így helyes. Befejezni pedig csak egy módon lehetett. Azzal, hogy tudatom vele és a világgal, hogy nagyon szerettem.

És mindig szeretni fogom.

Kanada 2000 őszén elveszítette Pierre Elliott Trudeau-t. Sacha, Sarah és én elvesztettük az apánkat. Megpróbált felkészíteni bennünket erre, de az ember erre soha nem készülhet fel. Senki nem képes rá. Ez az élet egyik legnagyobb nehézsége. Még felnőttként is a szülők a gyermek naprendszerének központi bolygói. Apámnak még a többi apánál is erősebb gravitációs mezeje volt, így távozásával tátongó és soha be nem tölthető ürességet hagyott hátra.

A kanadaiak támogattak bennünket. Soha nem felejttem el, milyen kedves és barátságos volt velem majdnem mindenki. Nem sok ember támaszkodhat harmincmillió másikra, ha elveszíti az apját. A változást azonnal és intenzíven éreztük. Amikor apám kilépett a politikai életből, tizenhárom éves voltam. Tinédzserkoromban és felnőttkorom első éveiben még nem ismertek fel az utcán, de apa halála után mindenki tudta, ki vagyok. Hiánya nagyon fáj. Mély gyász járt át, de ez egyfajta felszabadultságérzést is hozott magával. A gyászbeszédemben azt mondtam,

nekünk kell kiállni az értékei mellett, mert ő már nem teheti meg. Ahogy visszanézek, ez a tanács magamnak ugyanúgy szólt, mint a többieknek.

Néha megkérdezik, nem bánom-e, hogy apámtól már nem kérhetek tanácsot, különösen most, hogy a nyomdokaiba léptem, és a Liberális Párt elnöke lettem. Mint mindenkinek, nekem is hiányzik az apám, de nem ezért. Közeli kapcsolatban álltunk. Megosztotta velem az értékrendszerét, az elképzeléseit, a vágyait, és racionális, felelősségteljes, komoly embert nevelt belőlem. Ezért nem kell mást tennem ilyen helyzetekben, csak befelé figyelni, hogy meghalljam a hangját.

Lélekben velem van, és ez bátorságot ad.